

# Kriisisuunnitelma

18.9.2020



Saamelaisalueen koulutuskeskus  
Sámi oahpahušguovddáš  
Säämi máttááttáskuávdáš  
Sää'm škooltemkõõskõs



# Sisältö

<b>1</b>	<b>JOHDANTO</b>	<b>1</b>
<b>2</b>	<b>VIESTINTÄ JA TIEDOTTAMINEN VAKAVISSA TILANTEISSA</b>	<b>1</b>
<b>3</b>	<b>KRIISIRYHMÄN JÄSENET JA TOIMINTA</b>	<b>2</b>
<b>4</b>	<b>TÄRKEÄT PUHELINNUMEROT</b>	<b>3</b>
<b>5</b>	<b>KRIISIN MÄÄRITTELY</b>	<b>3</b>
5.1	Kriisireaktion vaiheet	4
<b>6</b>	<b>TOIMINTAOHJEITA ÄKILLISTEN KRIISITILANTEIDEN VARALLE</b>	<b>5</b>
6.1	Läheltä piti -tilanne	5
6.2	Vakavan onnettomuuden kohtaaminen oppilaitoksessa	6
6.3	Vakavasta onnettomuudesta tiedon vastaanottaminen oppilaitoksessa	6
6.4	Vakava väkivalta tai sen uhka oppilaitoksessa	7
6.5	Vakava tapaturma/onnettomuus opiskelijan vapaa-ajalla	7
6.6	Toimintamalli somekohun tapahtuessa	7
<b>7</b>	<b>TOIMINTAOHJEITA KUOLEMANTAPAUKSESSA</b>	<b>8</b>
7.1	Opiskelijan kuolema	8
7.2	Opiskelijan lähiomaisen äkillinen kuolema	9
7.3	Henkilökuntaan kuuluvan kuolema	9
7.4	Itsemurha	9
<b>8</b>	<b>TULIPALO</b>	<b>10</b>
<b>9</b>	<b>POMMIUHKA</b>	<b>10</b>
<b>10</b>	<b>TOIMINTAOHJEITA PSYKOSOSIAALISISSA VAIKEUKSISSA</b>	<b>11</b>
10.1	Masennus	11
10.2	Perheessä tapahtuva väkivalta	11
10.3	Kiusaaminen, henkinen väkivalta, syrjintä	11

<b>10.4 Äkillinen psyykkinen kriisi, psykoottinen käyttäytyminen .....</b>	<b>13</b>
<b>10.5 Itsemurhavaara/itsemurhayritys tai sen uhka .....</b>	<b>13</b>
<b>10.6 Päihteiden väärinkäyttö.....</b>	<b>14</b>
<b>11 TOIMINTAOHJEITA PÄIHTEISIIN LIITTYVISSÄ TILANTEISSA .....</b>	<b>14</b>
<b>12 TOIMINTAOHJEITA ASUNTOLAN KRIISITILANTEISSA.....</b>	<b>15</b>
12.1 Asuntolan asukkaan kuolema .....	15
12.2 Asuntolan asukkaan itsemurha.....	15
12.3 Väkivalta tai sen uhka asuntolassa .....	16
12.4 Onnettomuus tai tapaturma asuntolassa.....	16
12.5 Tulipalo asuntolassa.....	16
12.6 Pommiuhka asuntolassa.....	17
12.7 Auttajien tuen tarve .....	17
12.8 Asukkaan huoneeseen linnoittautuminen.....	17
<b>12.9 Tiedottaminen asuntolan kriisitilanteessa .....</b>	<b>17</b>
<b>12.10 Kriisien ehkäisy ja selviytymisen tukeminen asuntolassa .....</b>	<b>18</b>
<b>13 TOIMENPITEET KRIISIVALMIUDEN YLLÄPITÄMISEKSI .....</b>	<b>18</b>
<b>14 KRIISIN JÄLKIHOIDON MENETELMIÄ .....</b>	<b>18</b>
14.1 Defusing eli purkukokous .....	18
14.2 Debriefing eli jälkipuinti.....	19
<b>15 SEURANTA JA ARVIOINTI .....</b>	<b>19</b>

## 1 Johdanto

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen (SAKK) opiskelijat ja henkilökunta voivat joutua äkilliseen onnettomuuteen tai uhkaavaan tilanteeseen joko koulussa tai sen ulkopuolella. Tähän suunnitelmaan kerätyt toimintaohjeet on tarkoitettu ohjeeksi SAKK:n henkilökunnalle ja opiskelijoille traumatisoivien kriisitilanteiden kohtaamista ja jälkihoitoa varten. Suunnitelma on laadittu opiskelijoiden henkisen ensiavun ja työsuojelun näkökulmasta. Toimintaohjeet ja suojeleorganisaatio onnettomuus- ja vaaratilanteissa on käsitelty erikseen oppilaitoksen turvallisuussuunnitelmassa.

Suunnitelman tavoitteet:

- Pyrkii ennaltaehkäisemään ongelmatilanteita ja tapaturmia sekä antaa toimintaohjeita näiden tapausten sattuessa.
- Vahvistaa oppilaitosyhteisömme kykyä selviytyä vaikeissa tilanteissa.
- Tukea työyhteisömme ja asiakkaidemme toipumista ja auttaa heitä selviytymään kohtaamiensa kriisien yli.

## 2 Viestintä ja tiedottaminen vakavissa tilanteissa

Kriisitilanteissa kiinnitetään erityistä huomiota nopeaan ja tehokkaaseen viestintään ja tiedottamiseen. Tavoitteena ja painopisteenä on ehkäistä suurempaa vaaraa sekä estää väärän tiedon leviämistä.

Kriisitilanteessa viestinnän tulee ehdottomasti perustua oikeisiin tietoihin tilanteesta ja niistä tehtyihin johtopäätöksiin yksityisyyden suoja huomioiden.

**Tärkeää on, että viestinnästä vastaava (rehtori) saa viipymättä tiedot viestintää edellyttävistä tapahtumista.**

Esimerkkejä tilanteista, joissa tarvitaan kriisiviestintää:

- oppilaitoksessa, asuntolassa tai sen ympäristössä on sattunut vakava onnettomuus
- opiskelijan tai henkilökuntaan kuuluvan joutuminen vakavaan onnettomuuteen
- opiskelijan tai oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluvan äkillinen kuolema
- vakava väkivaltatilanne tai sen uhka

### Toimintajärjestys:

1. Tilanteen havainnut henkilö ilmoittaa opettajalle/esimiehelle tilanteesta mahdollisimman pian. Opettajan/esimiehen vastuulla on arvioida pikaisesti ongelman/kriisin laajuus, vakavuus ja vaikutukset sekä ilmoittaa tilanteesta rehtorille tai kriisiryhmän jäsenelle.

On selvítettävä mahdollisimman nopeasti

- mitä on tapahtunut
- mistä se johtuu
- mitä asialle ollaan tekemässä

2. Tarvittava sisäinen viestintä pyritään hoitamaan aina ensin (ehkäisee väärinkäsityksiä ja huhuja).

Rehtori koordinoi kriisiviestintää ja arvioi kulloinkin tarvittavat viestinnän keinot ja kanavat.

Kriisitilanteissa media saattaa olla nopeastikin yhteydessä.

### Muistetaan tällöin, että aina

- A. Lausuntoja medialle oppilaitoksen puolesta antaa vain rehtori tai hänen nimeämensä henkilö. Rehtori arvioi yhteistyössä kriisiryhmän jäsenten kanssa tilanteen edellyttämät viestintätoimenpiteet.
- B. Jokaisella on oikeus olla vastaamatta median esittämiin aiheettomiin kysymyksiin ja aina voi pyytää miettimisaikaa hankkiakseen lisätietoa. On tärkeää pidättäytyä vain tosiasioissa eikä dramatisoida tai värittää tapahtumia.

Median edustajalle voi kertoa, että rehtori on yhteydessä heihin (ota yhteystiedot ylös ja ota yhteys rehtoriin). Näin saadaan myös lisää aikaa mahdollisten lisäselvitysten tekemiseen.

### 3 Kriisiryhmän jäsenet ja toiminta

Kriisiryhmän jäsenet

Eeva-Liisa Rasmus-Moilanen	rehtori
Tea Niemelä	opinto-ohjaaja
Jonna Meranne	psykiatrinen sairaanhoitaja
Jaana Leskinen	koulukuraattori
Annika Leppälä	terveydenhoitaja
Virpi Valle-Perätalo	asuntolaohjaaja
Tomi Guttorm	apulaisrehtori

Kriisityöryhmän kutsuu koolle rehtori. Kriisityöryhmän perustehtävänä on päättää traumaattisen tapahtuman jälkeisistä tukitoimista sekä organisoida tukitoimet. Rehtori päättää tiedottamisesta oppilaitoksen sisällä.

Mikäli opettajat tai muu henkilökunta tarvitsevat apua kriisitilanteissa tai niiden jälkeen, on heillä mahdollisuus saada tukea työterveyshuollosta ja työsuojeluhenkilöstöltä.

Vakavissa kriisitilanteissa opiskelijoiden ja työntekijöiden työskentely saattaa vaikeutua, koska on vaikea keskittyä opiskeluun/työhön. Tapahtumaa koskevat, usein liioitellut huhut leviävät, jos kyseessä on dramaattinen tapahtuma. Tiedotusvälineet odottavat tietoja, yhteisön toiminta järkkyy ja aletaan hakea syyllistä.

Kriisitilanteissa herää monenlaisia kysymyksiä

- Miten asiasta pitäisi kertoa opiskelijoille?
- Miten kohdata opiskelijoiden reaktiot tapahtumaan?

- Miten tukea kriisiä lähellä olevia opiskelijoita?
- Miten tukea henkilökuntaa?
- Miten kertoa asiasta kotiväelle?
- Miten kohdata tiedotusvälineet?

Kriisitilanteissa vaaditaan yleensä ripeää, tehokasta ja samalla rauhallista toimintaa, jotta pystytään auttamaan apua tarvitsevia sekä ehkäisemään lisävahinkojen syntyminen.

Tärkeintä kriisitoimintaa on kriisitilanteiden ennaltaehkäisy ja se, että tällaisen tilanteen sattuessa osattaisiin toimia oikein. Järkyttävä tapahtuma (kuolema, onnettomuus tms.) voi aiheuttaa traumaattisia reaktioita, jotka vaikeuttavat merkittävästi paitsi yksilön, myös hänen lähiyhteisönsä toimintaa. Oikein kohdistetuilla toimilla voidaan lieventää tapahtumasta aiheutuvaa haittaa sekä tukea yksilöä ja yhteisöä arkeen palaamisessa.

Oppilaitoksessa on myös turvallisuustiimi, jonka toiminnasta vastaa rehtori. Turvallisuustiimi huolehtii omalta osaltaan koulun turvallisuudesta ja avustaa rehtoria turvallisuuden hallinnassa. Turvallisuustiimin tehtäviin kuuluu mm. suorittaa riskien arviointia ja omavalvontaa tekemällä sisäisiä turvatarkastuksia sekä organisoida turvallisuuteen liittyvää koulutusta.

#### 4 Tärkeät puhelinnumerot

Yleinen hätänumero	112
Ivalon poliisi	040 541 7864
Myrkytyskeskus	(09) 471 977 (suora) tai (09) 4711 (vaihde)
Taksi	Inari 0400 982 477, Ivalo 0100 87 888
Ivalon terveyskeskus	040 189 7111, 040 770 9187
Sakk, rehtori Eeva-Liisa Rasmus-Moilanen	050 571 9562
Sakk, apulaisrehtori Tomi Guttorm	040 568 3111
Sakk, opinto-ohjaaja Tea Niemelä	040 723 7201
Sakk, asuntolaohjaaja Virpi Valle-Perätalo	0400 290 758
Sakk, työsuojelupäällikkö Tiisu Näkkäljärvi	040 568 3111
Sakk, toimisto	040 723 7319

#### 5 Kriisin määrittely

Kriisi on yllättävä tapahtuma tai läheltä piti -tilanne, joka vaikuttaa voimakkaasti ja negatiivisesti yksilöön tai yhteisöön. Kriisitilanteessa ihmisen aikaisemmat kokemukset ja keinot eivät riitä tapahtuneen ymmärtämiseen ja hallitsemiseen.

Kriisit jaotellaan kehitys-, elämän- ja traumatisoiviin kriiseihin.

### Kehityskriisit

Normaaleja kehitykseen ja elämäntilanteeseen kuuluvia pysäyttäviä tilanteita (esim. murrosikä, koulun aloitus/vaihtaminen)

### Elämänkriisit

Elämäntilanteeseen kuuluvia, pitkäkestoisia raskaita tilanteita (esim. vakava pitkäaikaissairaus, vanhempien jatkuva riitely, jatkuva koulukiusaaminen)

### Traumatisoivat kriisit

Aiheuttajana äkillinen ja odottamaton, epätavallisen voimakas tapahtuma, joka tuottaisi huomattavaa kärsimystä lähes kenelle tahansa (esim. läheisen ihmisen äkillinen kuolema, liikenneonnettomuus, tulipalo, räjähdys, luonnonkatastrofi, vanhempien yllättävä ero).

## 5.1 Kriisireaktion vaiheet

### Sokki

- tiedon prosessoinnin muuttuminen (esim. epätodellinen olo, käsitys ajasta muuttuu, supermuisti)
- tunteiden puuttuminen
- fyysisiä voimia on tavallista enemmän
- kuuma, kylmä, nälkä eivät tunnu
- välitöntä vaaraa koskevissa asioissa toiminta on yleensä harkitsevaa, viileää ja tehokasta. Muiden asioiden suhteen saattaa esiintyä ponnettomuutta ja ajattelun aaltoilua, helppojakin päätöksiä voi olla vaikea tehdä
- varmistaa toimintakyvyn säilymisen
- suojaa mieltä sellaiselta tiedolta, jota se ei vielä pysty ottamaan vastaan

### Reaktiovaihe

- voimakkaita vaihtelevia tunteita (esim. itkuisuus, pelko ja ahdistus, syyllisyys, syytely sekä helpotus siitä, että elää)
- muisti- ja keskittymisvaikeuksia (esim. mieleen tunkeutuvat muistot, ajatus katkeilee, levottomuus, hajanainen olo)
- vapina, sydämen tykytykset, pahoinvointi, väsymys, univaikeudet
- tunteet lähtevät elämään vasta, kun välitön vaara on ohi
- mieli alkaa avautua sille, mitä todella on tapahtunut ja mikä sen merkitys on omalle elämälle
- arki voi häiriintyä, suhde omaan itseen ja ympäristöön on koetuksella
- kokemus voi nostaa esiin myös vanhaan järkytykseen kuuluvia reaktioita.

### Korjaus- ja sopeutumisvaihe

- prosessointi on usein edellisiä vaiheita sisäisempää ja eleettömämpää
- tilaa pelkojen ja traumojen läpikäymiseen, sureminen
- entisestä luopuminen, muistot, katse tulevaan.

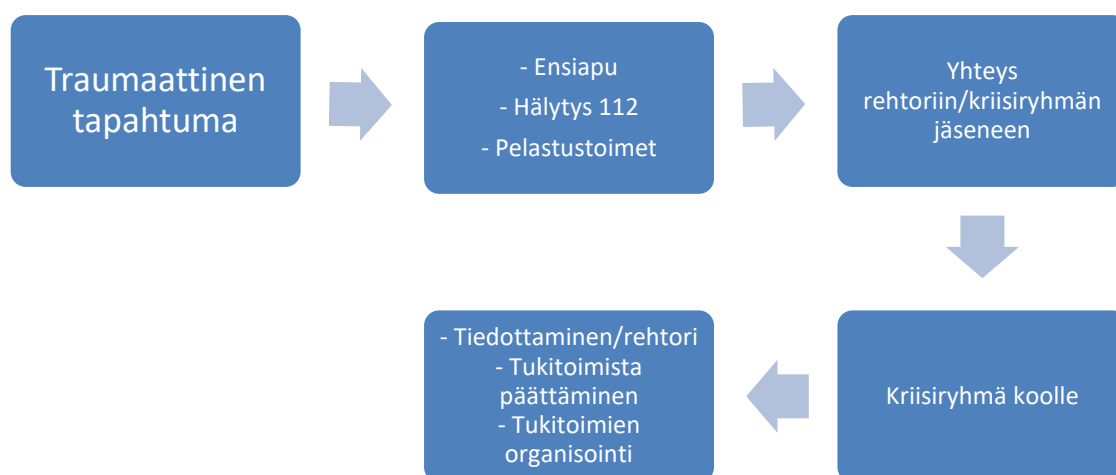
Eri kriisityypit herättävät ihmisessä erityyppisiä reaktio- ja suojautumismekanismeja. Interventiotuoto tulee valita kriisi- ja reaktiotyyppin mukaan. Tavallinen intervention muoto on purkukeskus-

telu eli jälkipuinti. Jälkipuinnista huolehtivat koulutusalan kriisiryhmän tai oppilaitoksen ulkopuolisen henkisen ensiavun kriisiryhmän jäsenet. Henkisen ensiavun tarkoituksena on rauhoittaa ja lohduttaa sekä selvittää tapahtunutta. Näin autetaan selviytymään tilanteesta eteenpäin. Tapahtuneen käsittely mahdollisimman pian on tärkeää myös perättömien huhujen leviämisen estämiseksi.

## 6 Toimintaohjeita äkillisten kriisitilanteiden varalle

Tähän kappaleeseen on kerätty toimintaohjeet sellaisten kriisitilanteiden käsittelyä varten, jotka voivat sattua oppilaitoksen sisällä, asuntolassa, opiskeltaessa työpaikoilla tai sosiaalisessa mediassa, ja saattavat vaikuttaa opiskelijoiden tai henkilökunnan toimintakykyyn. Näiden esimerkkien tarkoituksena on auttaa varautumaan tilanteisiin, joihin jokainen meistä saattaa joutua.

Toimintakaavio äkillisessä kriisitilanteessa/traumaattisessa tilanteessa:



### 6.1 Läheltä piti -tilanne

Vahinkojen ehkäisytyötä varten on tärkeää saada tietoa kaikista Sakk:ssa sattuneista läheltä piti -tilanteista. Järjestelmällinen ilmoitusmenettely helpottaa tällaisen tiedon keräämistä. Jokainen voi parantaa Sakk:n turvallisuutta tekemällä ilmoituksen.

Läheltä piti -tilanteista olisi voinut seurata:

- työtapaturma tai ammattitauti
- vahinkoa ympäristölle tai luonnolle
- omaisuusvahinko

Vaara on tekijä tai olosuhde, joka voi saada aikaan haitallisen tapahtuman.

Poikkeama on seuraus määräysten tai ohjeiden vastaisesta toiminnasta.



Vahinkotapauksista ja läheltä piti -tilanteista opiskelijat ilmoittavat Ritva Jomppaselle, puh. 040 723 6995 ja henkilökunta ilmoittaa Sirkka-Liisa Jomppaselle, puh. 050 309 3705.

## 6.2 Vakavan onnettomuuden kohtaaminen oppilaitoksessa

Ensimmäisenä paikalle saapunut tekee tilannearvion:

- mitä on tapahtunut
- minkälaista apua tarvitaan (lisäavun hälyttäminen esim. terveydenhoitaja)
- miten estetään mahdolliset lisäonnettomuudet
- loukkaantuneiden ensiapu ja tarkkailu, aloita mahdolliset ensiaputoimet (kylki-asento/elvytys)
- tarvittaessa soitetaan yleiseen hätänumeroon 112 ja huolehditaan joku opastamaan apu onnettomuuspaikalle
- ei jätetä loukkaantuneita yksin
- käyttäydy rauhallisesti
- puhu loukkaantuneelle
- kuuntele häntä
- pidä huolta, kosketa
- kerro rehellisesti, mitä on tapahtunut ja miten tilanne etenee
- pidä uteliaat loitolla

Onnettomuuspaikalla ihmiset ovat usein järkyttyneitä. Auttajan rauhallinen ja määrätietoinen toiminta luo turvallisuuden tunteen. Tapaturma ja vakava sairastuminen aiheuttavat fyysisten vammojen lisäksi myös psyykkistä eli henkistä loukkaantumista. Siksi on tärkeää huolehtia myös henkisestä ensiavusta onnettomuuden jälkeen.

Ensiavun jälkeen tiedotetaan rehtorille/kriisiryhmän jäsenelle seuraavista asioista

- mitä on tapahtunut
- ketä tapaus koskee
- miten on jo toimittu

Tapauksesta järjestetään tiedotustilaisuus opiskelijoille ja henkilökunnalle. Varataan myös mahdollisuus keskusteluun tapahtuneesta. Opiskelijoita ja henkilökuntaa tulee seurata, ja turvata mahdollisuus asian läpikäymiseen myöhemminkin. Myös niin kutsutut läheltä piti -tilanteet voivat aiheuttaa joissakin varsin voimakkaita reaktioita. Kriisiryhmän tulee käydä onnettomuustilanne läpi jälkikäteen ja miettiä, olisiko vastaisuudessa samanlaiset onnettomuudet mahdollista estää.

## 6.3 Vakavasta onnettomuudesta tiedon vastaanottaminen oppilaitoksessa

Tarkista tiedot ja toimi tilanteen vaatimalla tavalla.

- Soittajan / tiedon antajan henkilöllisyys ja puhelinnumero?
- Mitä on tapahtunut?
- Missä ja milloin?
- Ketkä olivat tapahtuman uhrit?
- Mikä on tilanne juuri nyt?
- Onko jokin muu taho ryhtynyt toimenpiteisiin?
- Toimi tilanteen vaatimalla tavalla
- Ota yhteys rehtoriin tai kriisiryhmän jäseneseen

## 6.4 Vakava väkivalta tai sen uhka oppilaitoksessa

Koulussa tapahtuneesta väkivaltatilanteesta ilmoitetaan heti rehtorille. Otetaan yhteys hätäkeskukseen (112), jolloin paikalle tulee poliisi ja/tai mahdollisesti ambulanssi.

Vaikka väkivaltatilanteessa ei syntyisi näkyviä fyysisiä vammoja, kutsutaan terveydenhoitaja paikalle tai saatetaan opiskelija terveydenhoitajan vastaanotolle tarkastusta varten tilanteen rauhoittua. Vammojen kirjaaminen terveystietoihin on tärkeää, mikäli joku väkivaltatilanteen osapuolista tekee rikosilmoituksen tai hakee myöhemmin korvausta tapahtuneen perusteella. Tarvittaessa ohjataan lääkärin tutkimukseen ja tehdään rikosilmoitus poliisille tai lastensuojeluilmoitus sosiaalitoimistoon. Alaikäisten kohdalla ollaan yhteydessä huoltajiin.

Jos kyseessä on opiskelijoiden keskinäinen väkivalta, asian käsittelyä jatketaan oppilaitoksessa myöhemmin asianosaisten kesken. Väkivaltatilanteen luonteesta ja vakavuudesta riippuu, käsitelläänkö sitä oppilaitoksessa muidenkin opiskelijoiden kanssa. Väkivaltaisesti käyttäytyvä opiskelija otetaan välittömästi kurinpidollisiin toimenpiteisiin ja tarpeen vaatiessa erotetaan oppilaitoksesta.

Mikäli väkivallan tekijänä on opettaja tai muu oppilaitoksen työntekijä, esimiehen on puututtava asiaan välittömästi. Tapahtumien kulku on selvitettävä haastattelemalla uhria ja työntekijää. Myös huoltajien näkemyksiä on kuultava. Työntekijän mahdollisuudet jatkaa oppilaitoksessa selvitetään. Tarvittaessa käytetään ulkopuolista asiantuntija-apua.

## 6.5 Vakava tapaturma/onnettomuus opiskelijan vapaa-ajalla

Tiedon vastaanottaja kirjaa ylös:

- mitä on tapahtunut
- koskeeko onnettomuus muita oppilaitoksen opiskelijoita esim. sisaruksia tai ystäviä muilla aloilla
- miten on jo toimitettu; onko onnettomuuden uhreille tai omaisille jo tarjottu kriisiapua
- jos opiskelija joutuu olemaan poissa koulusta onnettomuuden takia, keneen oppilaitoksesta voidaan ottaa yhteyttä (opiskelija vai huoltaja)

Tiedon vastaanottaja välittää tiedot tapahtuneesta ofelaš-ohjaajalle tai rehtorille. Mikäli tieto onnettomuudesta tulee muuta kautta kuin opiskelijalta tai hänen huoltajaltaan ofelaš-ohjaaja tai rehtori selvittää tiedon oikeellisuuden huhujen katkaisemiseksi. Kriisityöryhmä kokoontuu sopivalla kokoonpanolla harkitsemaan jatkotoimet.

## 6.6 Toimintamalli somekohun tapahtuessa

Henkilökunnan jäsen, joka huomaa tai saa tietoonsa sosiaalisessa mediassa (tai muualla) SAKK:een liittyvää tai kohdistuvaa kyseenalaista toimintaa, tulee toimia seuraavasti:

1. Tiedota asiasta viivytyksettä rehtoria.
2. Vain rehtori viestii ko. tilanteesta kunnes toisin päätetään.
3. Rehtori on yhteydessä talon sisäisiin asianomaisiin.

## 7 Toimintaohjeita kuolemantapauksessa

### 7.1 Opiskelijan kuolema

Jos kuolema on tapahtunut oppilaitoksessa tai koulumatkalla, rehtori on yhteydessä poliisiin tai lääkäriin, joiden tehtävänä on kuolinviestin vieminen omaisille henkilökohtaisesti. Tämän jälkeen rehtori on yhteydessä kuolleen opiskelijan kotiin. Oppilaitoksesta lähetetään kotiin surunvalittelukukat tai -adressi. Huoltajien kanssa sovitaan oppilaitoksen toimenpiteistä sekä opiskelijoiden ja opettajien osallistumisesta hautajaisiin huoltajien toivomusta kunnioittaen.

Opiskelijan kuolemaa ja sen aiheuttamaa surua käsitellään opiskelijoiden kanssa opettajan tai kriisityöryhmän jäsenen johdolla. Kuolemasta on lupa kertoa opiskelijoille, kuolintavasta ei. Opiskelijoita autetaan purkamaan ajatuksiaan ja tunteitaan ja heille kerrotaan mahdollisista surureaktioista. On hyvä, että asiasta kerrotaan kaikille opiskelijoille yhteisesti. Näin saadaan kaikille tieto samanlaisena.

Myös opettajat tarvitsevat tukea. Työntekijöille ja opiskelijoille voidaan tarvittaessa järjestää psykologinen jälkipuintitilaisuus.

Alaikäisten opiskelijoiden kotiväelle lähetetään tarvittaessa kirje tapahtuneesta ja voidaan järjestää kotiväenilta muutama päivä tapahtuneen jälkeen, koska kotiväki voi tarvita tukea läheistensä auttamiseen.

Oppilaitoksessa järjestetään muistotilaisuus, jonne voidaan kutsua koolle opiskelijan läheiset. Lisäksi voidaan nostaa lippu puolisalkoon, muistella opiskelijaa kirjein tai runoin, asettaa hänen paikalleen palava kynttilä, kukkia tai valokuva. Mikäli kuolema tapahtuu loman aikana, koulussa järjestetään muistotilaisuus jälkikäteen. Henkilökunnan on syytä seurata opiskelijoiden toipumista ja mahdollista tuen tarvetta.

Toimintaohjeet:

Tiedon saanut opettaja/joku muu informoi rehtoria.

Rehtori

- tarkistaa tiedon oikeellisuuden
- kutsuu koolle kriisityöryhmän
- on yhteydessä kuolleen opiskelijan omaisiin ja pyytää omaisilta luvan puhua asiasta opettajille, henkilökunnalle ja opiskelijoille sekä keskustelea heidän kanssaan oppilaitoksen toimintatavoista
- ottaa huomioon omaisten toiveet, joita kunnioitetaan
- tiedottaa opettajille ja muulle henkilökunnalle tapahtuneesta
- huolehtii suruliputuksesta oppilaitoksella
- järjestää oppilaitokselle hiljaisen hetken
- huomioi omaiset, oppilaitoksen kukkalähetys
- sopii, ketkä oppilaitoksesta osallistuvat hautajaisiin/muistotilaisuuteen (kukat/adressi)

Kriisityöryhmä

- sopii jatkotoimista ja työnjaosta
- antaa tukea erityisesti niille opiskelijoille ja opettajille, jotka ovat olleet lähimmin tekemisissä kuolleen opiskelijan kanssa
- auttaa ja tukee opettajia ja muuta henkilökuntaa
- suunnittelee, miten tapahtuman jälkipuinti hoidetaan oppilaitoksessa

- informoi opettajia seuraamaan opiskelijoiden tilannetta aktiivisesti ja huolehtii tilanteen seurannasta kuukausienkin jälkeen; asia ja sen herättämät tuntemukset saattavat tulla esille viiveellä

#### Ofelaš-ohjaaja

- huolehtii hiljaisen hetken järjestämisestä opettajan ja kriisiryhmän jäsenen kanssa tilanteen mukaan
- huolehtii hiljaisen hetken järjestämisestä jälkeenpäin, mikäli kuolema tapahtuu loma-aikana
- kertoo opiskelijoille tapahtuneesta asiallisesti, mahdollisimman avoimesti ja totuudenmukaisesti
- järjestää haluttaessa kynttilän luokkaan sekä musiikkia
- järjestää opiskelijoille mahdollisuuden keskusteluun tai hiljaisuuteen
- ohjaa opiskelijoita miten ja mistä opiskelija saa tarvittaessa lisäapua
- järjestää tarpeen mukaan keskustelun aikuisen kanssa, mahdollista jatkossakin
- on mukana mahdollisissa jälkipuintitilaisuuksissa
- saa ohjeita, tukea ja apua kriisityöryhmän jäseniltä, joiden puoleen hän voi kääntyä

#### 7.2 Opiskelijan lähiomaisen äkillinen kuolema

Kriisityöryhmä ja ofelaš-ohjaaja kokoontuvat, sopivat työnjaosta ja jatkotoimenpiteistä.

#### Tiedon tullessa oppilaitokselle

- tapahtuman ilmoittajalta täsmälliset tiedot
- opiskelija haetaan luokasta rauhalliseen tilaan, jossa asia kerrotaan
- opiskelija ja hänen läheisensä päättävät, miten asia käsitellään oppilaitoksessa
- mikäli opiskelija haluaa, kerrotaan muille opiskelijoille tapahtuneesta
- opiskelijaa ei jätetä yksin
- opiskelija saatetaan kotiin tai läheisten ihmisten luo
- rehtori tiedottaa opettajille
- tarvittaessa rehtori, ofelaš-ohjaaja tai kriisityöryhmän jäsen ottaa yhteyden opiskelijan kotiin tilanteen arvioimiseksi
- mikäli opiskelija jää pois oppilaitoksesta, eikä kotoa ole otettu yhteyttä, ofelaš-ohjaaja soittaa kotiin

#### 7.3 Henkilökuntaan kuuluvan kuolema

Rehtori on yhteydessä kuolleen omaisiin. Oppilaitoksessa pidetään suruliputus. Rehtori kertoo kaikille ryhmille tapahtuneesta. Oppilaitoksessa pidetään muistotilaisuus. Kodeille tiedotetaan asiasta kirjeitse tai vanhempainillassa tarpeen mukaan. Oppilaitos lähettää omaisille adressin tai kukkia. Rehtori sopii omaisten kanssa koulun työntekijöiden ja opiskelijoiden mahdollisesta osallistumisesta hautajaisiin. Kuolleen työntekijän työtovereille (ja tarvittaessa opiskelijoille) voidaan järjestää psykologinen jälkipuinti, jonka toteuttaa ulkopuolinen asiantuntija.

#### 7.4 Itsemurha

Itsemurhan käsittely oppilaitosyhteisössä on erityisen tärkeää, koska itsemurha saattaa toimia ongelmanratkaisumallina muille. Rehtori sopii kuolleen opiskelijan omaisten kanssa oppilaitoksen toimenpiteistä ja hautajaisiin osallistumisesta, omaisten toivomuksia kunnioittaen. Tieto itsemurhasta annetaan ensin oppilaitoksen työntekijöille, jotka sopivat yhdessä rehtorin ja kriisityöryhmän

kanssa, mitä ja miten opiskelijoille kerrotaan asiasta. Asiallisella informaatiolla ja psyykkisellä tuella ehkäistään uusia itsemurhatapauksia. Opettaja ja joku kriisityöryhmän jäsenistä käsittelevät asiaa opiskelijoiden kanssa. Lisäksi on sovittava asian käsittelystä niiden opiskelijoiden kanssa, jotka ovat kyseisenä aikana muualla (esim. opintomatalla tai työssä oppimassa).

Jos itsemurha tapahtuu koulupäivän aikana tai illalla asuntolassa, huolehditaan siitä, etteivät opiskelijat pääse tapahtumapaikalle tai poistuvat sieltä heti. Kutsutaan ambulanssi, poliisi ja koulun kriisiryhmä. Suruviestin kotiin vie poliisi tai lääkäri. Tämän jälkeen rehtori on yhteydessä omaisiin. Henkilökunta huolehtii jälkien korjauksesta heti, kun viranomaisilta on saatu lupa.

Kuolleen ystäville ja muille opiskelijoille järjestetään psykologinen jälkipuintitilaisuus. Myös henkilökunnalle on hyvä järjestää oma jälkipuintitilaisuus. Muistotilaisuus, rituaalit, omaisten muistaminen ja hautajaisiin osallistuminen toteutetaan kuten yleensä kuolemantapausten yhteydessä. Mikäli itsemurha on tapahtunut loman aikana, järjestetään muistotilaisuus jälkepäin.

Itsemurhaa on aina syytä käsitellä. Erityisesti nuoren itsemurhalla on havaittu olevan mallivaikutusta muihin nuoriin. Erityisen tärkeää on korostaa sitä, ettei kenenkään tarvitse jäädä elämänongelmiensa kanssa yksin vaan apua on saatavilla. On tärkeää estää itsemurhan ja kuoleman ihanointi sankarillisena ratkaisukeinona. Nuoren itsemurhan jälkeen on tärkeä seurata tilannetta. Osa opiskelijoista (myös henkilökunnasta) voi muutamien kuukausien ajan itsemurhan jälkeenkkin tarvita tukitoimia, esimerkiksi asiantuntijan vetämiä yksilö- tai ryhmäkeskusteluja. Itsemurhan mallivaikutuksen vuoksi myös lähialueen koulujen/oppilaitosten rehtoreita olisi hyvä informoida nuoren tekemästä itsemurhasta.

## 8 Tulipalo

Tulipalon sattuessa tilanteen vakavuus arvioidaan ja toimitaan sen mukaisesti. Mahdollisuuksien mukaan tulipalon alku yritetään sammuttaa ja soitetaan yleiseen hätänumeroon (112). Jos tuli on päässyt leviämään, rakennuksesta on poistuttava välittömästi yhteiselle kokoontumispaikalle.

Jos rakennus joudutaan tyhjentämään, opiskelijat ohjataan yhteisille kokoontumispaikoille, joita ovat:

Inarissa: autokatos

Toivoniemessä: lipputankojen läheisyys

Kokoontumispaikalla kartoitetaan rakennuksesta poistuneet.

Paikalle pyritään järjestämään tarpeellisia varusteita (esimerkiksi lämpimiä huopia talvella) ja pyritään turvaamaan kaikille turvallinen matka kotiin. Mahdollisimman pian järjestetään tiedotustilaisuus tapahtumien kulusta kaikille opiskelijoille ja henkilökunnan jäsenille. Opiskelijoille ja henkilökunnan jäsenille järjestetään myös mahdollisuus ulkopuolisen järjestämään psykologiseen jälkipuintitilaisuuteen.

## 9 Pommiuhka

Pommiuhasta ilmoitetaan välittömästi hätäkeskukseen (112). Koulurakennuksesta poistutaan välittömästi yhteiselle kokoontumispaikalle. Opiskelijat ja henkilökunta ohjataan ulos koulurakennuksesta. Toimitaan poliisin antamien ohjeiden mukaan. Pommiuhkauksiin on aina suhtauduttava vakavasti.

## 10 Toimintaohjeita psykososiaalisissa vaikeuksissa

Elämää ei voi hallita, siksi kaikkia kriisitilanteita ei koskaan pystytä ehkäisemään. Seuraavassa annetaan vihjeitä ja toimintaohjeita vaikeiden elämäntilanteiden kohtaamisen varalle. Tunnistamisvihjeet eivät ole kattavia, vaan suuntaa antavia.

### 10.1 Masennus

Masennuksen tunnistaminen ei aina ole helppoa. On kuitenkin ensiarvoisen tärkeää, että masentunut opiskelija tai työntekijä ohjataan avun piiriin. Masentuneisuudesta kertovia merkkejä voivat olla:

- univaikeudet
- syömisvaikeudet
- voimattomuus
- apatia, vetäytyminen: harrastukset, ystävät ym. eivät enää kiinnosta
- vihamielisyys
- keskittymisvaikeudet tai ylivilkkaus
- itseinho
- itkuisuus tai surullisuus hallitsevaa
- tuomiopäivän tunteet: puhuu, ajattelee ja kirjoittaa kuolemasta
- toivottomuus ja avuttomuus

Luettelo on esimerkinomainen. Mikäli näitä piirteitä on paljon, ota yhteys opiskelijaterveydenhoitajaan tai mielenterveystyön asiantuntijaan.

### 10.2 Perheessä tapahtuva väkivalta

Jos epäillään, että nuoren perheessä on väkivaltaa, hänen kanssaan keskustellaan asiasta. Mikäli hän vahvistaa epäilyn oikeaksi, pyydetään lupa keskustella asiasta koulukuraattorin kanssa. Opiskeluhuollon toimijoiden kanssa sovitaan, kuka ottaa yhteyttä kotiin ja lastensuojeluun tai poliisiin.

Väkivallan uhri on ohjattava avun piiriin ja hänelle on kerrottava hänen oikeuksistaan ja mahdollisuudesta saada tukea. Väkivalta on aina rikos, vaikka se tapahtuisi perhepiirissä.

### 10.3 Kiusaaminen, henkinen väkivalta, syrjintä

Henkisesti ja fyysisesti turvallinen opiskeluympäristö on jokaiselle opiskelijalle ja työntekijälle kuuluva perusoikeus. Kiusaamisen ennaltaehkäisy ja siihen mahdollisimman varhainen puuttuminen ovat osa oppilaitoksen opiskeluhoitosuunnitelman mukaista ja opiskeluviihtyvyyttä lisäävää toimintaa. Kiusaamisella voi olla pitkät vaikutukset kohteeksi joutuneelle osapuolelle, siksi kaikkien oppilaitoksessa työskentelevien tulee sitoutua kiusaamisen ehkäisemiseen.

Ilmenemismuodot:

- Näkymättömänä: hiljaista ja juonittelevaa painostusta, olankohautuksia, kielteisiä silmäyksiä tai äänensävyjä tai puhumattomuutta

- Äänekkäänä: toistuvaa moittimista ja arvostelua, fyysisen väkivallan uhkaa tai henkilön mielipiteiden kyseenalaistamista
- Henkilöä alistetaan, väheksytään, pilkataan, uhkaillaan, arvostellaan luonteenpiirteitä, ominaisuuksia tai ulkomuotoa, juorutaan pahansuovasti yksityis- ja perhe-elämästä.
- Vaaditaan kohtuuttomia tai perehdyttämistä edellyttäviä työsuorituksia ei perehdytetä, vedotaan ristiriitaisiin ohjeisiin tai käskyihin, otetaan työtehtäviä tai välineitä pois, muutetaan sopimusehtoja, annetaan nöyryyttäviä tai toteuttamiskelvottomia määräyksiä, eristetään muista, viedään työ tai vaikeutetaan sen tekemistä, estetään tiedon kulku.
- Loukkaava, syyttelevä, vihjaileva, ilkeä puhe, kieltäytyminen yhteistyöstä
- Sukupuolinen häirintä voi ilmetä vihjailevina eleinä tai ilmeinä, härskeinä puheina, kaksimielisinä vitseinä, vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevinä huomautuksina tai kysymyksinä, pornoaineistona, sukupuolisesti vihjailevina kirjeinä ja puhelinsoittoina, fyysisenä kosketteluna ja sukupuolista kanssakäymistä koskevinä ehdotuksina tai vaatimuksina.
- Pyritään savustamaan opiskelupaikasta tai työpaikasta.

#### Mikä ei ole henkistä väkivaltaa?

- Jos opiskeluun tai työhön liittyvistä asioista, päätöksistä ja tulkinnoista syntyy ristiriitaa ja asianosaiset tästä syystä tuntevat epävarmuutta ja ahdistusta.
- Jos toimintaan liittyviä ongelmia käsitellään työyhteisössä tai opiskeluryhmässä vaikka asian käsittely saattaa jonkun mielestä tuntua ahdistavalta.
- Jos opiskelijalle tai työntekijälle annetaan perusteltu kurinpidollinen rangaistus tai huomautus.
- Jos työnantaja ohjaa työntekijän tai rehtori opiskelijan työkykyä koskevaan tutkimukseen keskusteltuaan ensin asianomaisen kanssa työnteossa ilmenevistä vaikeuksista.
- Jos työtehtäviä tai organisaatiota perustellusti muutetaan ja asiasta on työntekijän tai opiskelijoiden kanssa keskusteltu.

#### Miten ehkäistä henkistä väkivaltaa?

- Paras tapa poistaa henkinen väkivalta on ennaltaehkäisy.
- Tässä auttaa työyhteisön tavoitetietoisuus, avoin ilmapiiri ja keskustelu työstä ja tavoitteista, riittävä perehdyttäminen, selkeä työn- ja vastuunjako, henkinen ja fyysinen turvallisuus työssä ja koulussa ja huomion kiinnittäminen sosiaalisiin taitoihin esimies- ja opettajavalinnoissa.
- Jos koet joutuneesi henkisen väkivallan kohteeksi, älä jää yksin ihmettelemään – ota yhteys esim. työsuojeluvaltuutettuun, luottamusmieheen, ofelaš-ohjaajaan tai asunto-laohjaajaan. Vastuu tilanteen korjaamisesta on rehtorilla ja opettajilla.
- Ilmoita kiusaajalle, ettet hyväksy hänen tekoaan; kerro että koet hänen toimintansa epäasialliseksi käytökseksi ja henkiseksi väkivallaksi ja kehotat häntä lopettamaan.
- Jos huomautus ei tahoaa, voit mennä työ- tai opiskelutoverin kanssa kiusaajan luo ilmoittamaan asian uudelleen; voit ilmoittaa että seuraavalla kerralla käännyt rehtorin puoleen.
- Jos henkinen väkivalta jatkuu, ota yhteys rehtoriin joka on työturvallisuuslain mukaan velvollinen puuttumaan tilanteeseen; voit kääntyä myös työsuojeluvaltuutetun tai luottamusmiehen puoleen (koskee henkilökuntaa).
- Jos rehtori on estynyt hoitamaan tilannetta, siirtyy vastuu asian hoidosta apulaisrehtorille tai seuraavaksi johtokunnan puheenjohtajalle.

## 10.4 Äkillinen psyykinen kriisi, psykoottinen käyttäytyminen

Opiskelija saattaa äkillisesti joutua psyykkiseen kriisiin, jolloin lähiympäristö saattaa hämmentyä ja hätäntyä. Mikäli opiskelija on vaarallinen itselleen tai ympäristölleen, turvaututaan joko terveydenhuollon ensiapuun tai poliisin apuun hälytyskeskuksen välityksellä (112). Terveyskeskuksen päivystysvastaanotot ottavat pikaista apua tarvitsevia potilaita vastaan kaikkina vuorokauden aikoina. Terveystoimittaja tai kriisiryhmän jäsen on yhteydessä hoitavaan tahoon ja opiskelijan huoltajiin.

Joskus voi käydä niin, että opiskelija alkaa käyttäytyä silminnähden poikkeavalla tavalla. Kyseessä voi olla vakava mielenhäiriö, johon tarvitaan nopeasti ammattiauttajien apua.

Oireita voivat olla

- vetäytyminen, pyrkimys olla yksin
- sekavat tai epärealistiset puheet
- rituaalit, pakkotoiminnot
- nuorilla ikätasoa lapsellisempi toiminta
- suhtautuminen opiskeluun muuttuu, ei välitä koulutyöstä tai yrittää tehdä enemmän kuin jaksaa
- erikoinen toiminta, jota ei itse halua tai osaa selittää
- vihjailu avuntarpeesta
- ulkoisen olemuksen muuttuminen näkyvästi, esim. hoitamattomuus
- tunneilmaisun kapeutuminen tai muuttuminen, esim. äkilliset naurun- tai itkunpuuskat
- harhaluulot

Opetusta häiritsevä, väkivaltaisesti tai uhkaavasti käyttäytyvä tai toisen henkeä tai terveyttä vaarantava opiskelija voidaan määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka oppilaitoksen järjestämästä tilaisuudesta. Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi. (Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 531/2017,85 §.) Opiskelijan poistamiseen luokkahuoneesta opettaja pyytää avuksi toisen henkilökuntaan kuuluvan.

## 10.5 Itsemurhavaara/itsemurhayritys tai sen uhka

Itsemurhauhkailuun tai itsemurhapuheisiin on aina suhtauduttava vakavasti. Jos itsemurha-aikeita epäillään, opiskelijalta kysytään suoraan, onko hän ajatellut itsemurhaa. Jos vastaus on myöntävä, häneltä kysytään, onko hänellä suunnitelma sen toteuttamiseksi. Itsemurha-aikeista kysyminen antaa opiskelijalle mahdollisuuden puhua asiasta ja helpottaa pahaa oloaan. Vaikka opiskelija kieltäisi kertomasta asiasta muille, itsemurha-aikeista tulee kertoa huoltajille tai läheisille sekä opetuksen työntekijälle. On varmistettava, että opiskelija saa ammattiapua. Vaitiolovelvollisuus ei päde, kun kyseessä on kuolemanvaara! Usein opiskelijan ystävät huomaavat ensimmäisenä itsemurhavaaran. Siksi opiskelijoille on hyvä kertoa, että itsemurhauhkailuista tulee aina kertoa jollekin aikuiselle, vaikka ystävä vannottaisi olemaan kertomatta. "Parempi vihainen kuin kuollut ystävä".



Itsemurhaa yrittäneen opiskelijan mielipide ratkaisee, miten asiaa käsitellään oppilaitoksessa. Tapahtuneesta keskustellaan erityisesti sen ryhmän kanssa, jota se koskee. Ofelaš-ohjaaja voi pyytää keskusteluihin mukaan kriisityöryhmän jäseniä.

Itsemurhavaarasta kertovat

- aiemmat yritykset
- itsemurhalla uhkailu
- vakava masennus

Muita riskitekijöitä ovat

- voimakas kiinnostus kuolemaan tai itsemurhiin
- kaikkien rakkaiden tavaroiden antaminen pois
- veitsellä leikkely, turha riskienotto
- suuret muutokset käytöksessä ja suoritustasossa sekä
- lähipiirissä tapahtunut itsemurha

## 10.6 Päihteiden väärinkäyttö

Runsas päihteiden käyttö voi olla oire vakavasta masennuksesta. Päihteiden väärinkäyttö häiritsee työskentelyä ja pahimmillaan johtaa koulun keskeyttämiseen tai työkyvyttömyyteen.

Päihteiden väärinkäytön tunnusmerkkejä voivat olla:

- kaveripiirin vaihtuvuus
- rahantarpeen lisääntyminen, näpistely, ilkivalta, kauppaaminen
- koulumenestyksen laskeminen, työtehon merkittävä aleneminen
- poissaolojen lisääntyminen; aamu- tai maanantai poissaoloja
- epärealistiset puheet, tarinat, valehtelu
- muutokset luonteessa
- pelkotilat, ahdistuneisuus, levottomuus
- erialaiset fyysiset merkit käytetystä aineesta riippuen, esim. laajentuneet silmäterät, verestävät silmänvalkuaiset, vapina, hikoilu, laihtuminen tai lihominen, uneliaisuus, tokkuraisuus
- tietyille aineille ominainen haju
- piippu, veitset, aineenpalaset
- ulkonäön tai olemuksen muuttuminen

Mitkään merkit eivät yksin tai välttämättä yhdessäkään merkitse automaattisesti päihderiippuvuutta. Mikäli päihderiippuvuutta epäillään, koulun on syytä ottaa asia opiskelijan tai työntekijän kanssa puheeksi. Tarvittaessa otetaan yhteyttä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoihin, alle 18-vuotiaan kohdalla otetaan yhteyttä huoltajiin ja lastensuojeluun.

## 11 Toimintaohjeita päihteisiin liittyvissä tilanteissa

Jos opiskelija esiintyy päihtyneenä oppilaitoksen tai asuntolan tiloissa tai alueella / tilaisuuksissa tai opiskelija välittää päihdyttäviä aineita, opiskelijalle annetaan kirjallinen varoitus ensimmäisestä

päihderikkeestä. Opiskelijalle voidaan antaa kirjallinen varoitus myös, jos hän kieltäytyy huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämisestä tai hän on selvityksen perusteella käyttänyt huumausaineita muihin kuin lääkinnällisiin tarkoituksiin niin, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt (Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 531/2017, 85 §). Rehtori päättää kirjallisen varoituksen antamisesta.

Päihtynyt opiskelija määrätään poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka oppilaitoksen järjestämästä tilaisuudesta. Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi. (Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 531/2017, 85 §). Opiskelijan poistamiseen luokahuoneesta opettaja pyytää avuksi toisen henkilökuntaan kuuluvan.

Toistuessaan päihderikkomus voi johtaa määräaikaiseen erottamiseen enintään yhden vuoden ajaksi sekä asuntolasta erottamiseen määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi (Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 531/2017, 85 §). Sakk:n toimielin päättää määräaikaisesta erottamisesta rehtorin esityksen pohjalta.

Tutkintokohtaisten terveydentilavaatimusten tavoitteena on edistää turvallisuutta ja varmistaa asiakas- ja potilasturvallisuus. SORA-tutkinnoissa (mm. sosiaali- ja terveysalan perustutkinto) päihteiden ongelmakäyttö ja päihderiippuvuus ovat terveydentilaesteitä. Näissä tutkinnoissa positiivisesta huumausainetestituloksesta voi seurata opiskeluoikeuden pidättäminen tai peruuttaminen.

## **12 Toimintaohjeita asuntolan kriisitilanteissa**

Tähän on koottu toimintamalleja yleisimpien kriisitilanteiden varalle. Asuntolassa tapahtuva kriisi koskettaa syvästi kaikkia asuntolassa asuvia ja esimerkiksi asuntolassa tapahtuva itsemurha elää mielissä ja tarinoissa vielä vuosienkin jälkeen. Tämän takia asuntolassa tapahtuvaan pieneltäkin tuntuvaan kriisiin on syytä suhtautua vakavasti, jotta asuntolan asukkaiden turvallisuuden tunne saadaan säilytettyä.

### **12.1 Asuntolan asukkaan kuolema**

Käytännön asiat, kuten omaisille osanotto, muistotilaisuuden järjestäminen ja muu tiedottaminen hoidetaan kuten edellä opiskelijan kuoleman kyseessä ollen.

Opiskelijan kuolemaa ja sen aiheuttamaa surua käsitellään opiskelijan ryhmän kanssa lisäksi myös asuntolassa. Asuntolan väelle voidaan tilannekohtaisesti järjestää asuntolan omaan psykologiseen jälkipuintilaisuuteen. Asuntolassa puhutaan yhteisesti surureaktioista ja asuntolaohjaaja varaa mahdollisuuden myös kahdenkeskisille juttutuokioille. Asuntolaohjaaja tarkkailee tilannetta, ja varautuu myös myöhemmin tapahtuville surureaktiolle.

### **12.2 Asuntolan asukkaan itsemurha**

Jos itsemurha tapahtuu asuntolassa, huolehditaan siitä, etteivät opiskelijat pääse tapahtumapaikalle tai poistuvat sieltä heti. Kutsutaan ambulanssi, poliisi, asuntolaohjaaja (jos ei paikalla) joka ottaa yhteyttä rehtoriin ja muuhun kriisiryhmään. Suruviestin kotiin vie poliisi tai lääkäri. Tämän jälkeen asuntolaohjaaja ja rehtori ovat yhteydessä omaisiin.

Asuntolassa on syytä järjestää psykologinen jälkipuintilaisuus. Muistotilaisuus, rituaalit, omaisten muistaminen ja hautajaisiin osallistuminen toteutetaan kuten yleensä kuolemantapausten yhteydessä. Mikäli itsemurha on tapahtunut loman aikana, järjestetään jälkeinpäin muistotilaisuus.

Itsemurhaa on aina syytä käsitellä opiskelijoiden kanssa. Erityisesti nuoren itsemurhalla on havaittu olevan mallivaikutusta muihin nuoriin. Erityisen tärkeää on korostaa sitä, ettei kenenkään tarvitse jäädä elämänongelmiensa kanssa yksin vaan apua on saatavilla. On tärkeää estää itsemurhan ja kuoleman ihannointi sankarillisena ratkaisukeinona. Nuoren itsemurhan jälkeen on tärkeää seurata tilannetta. Osa opiskelijoista (myös henkilökunnasta) voi muutamien kuukausien ajan itsemurhan jälkeenkin tarvita tukitoimia, esimerkiksi asiantuntijan vetämiä yksilö- tai ryhmäkeskusteluja.

### 12.3 Väkivalta tai sen uhka asuntolassa

Asuntolassa tapahtuneesta väkivaltatilanteesta ilmoitetaan heti asuntolaohjaajalle ja rehtorille. Otetaan yhteys hätäkeskukseen, jolloin paikalle tulee poliisi ja/tai mahdollisesti ambulanssi. Tarvittaessa tehdään rikosilmoitus poliisille tai lastensuojeluilmoitus sosiaalitoimistoon. Alaikäisten vanhemmille ilmoitetaan tapahtuneesta.

Asian käsittelyä jatketaan myöhemmin asuntolassa asuntolanohtajan, rehtorin ja ulkopuolisen tahon kanssa. Väkivaltatilanteen luonteesta ja vakavuudesta riippuu, käsitelläänkö sitä oppilaitoksessa muidenkin opiskelijoiden kanssa. Väkivaltaisesti tai uhkaavasti käyttäytyvä opiskelija otetaan kurinpidollisten toimien alaiseksi ja mahdollisesti erotetaan asuntolasta. Asuntolan erottamisasiat käsittelee Saamelaisalueen koulutuskeskuksen toimielin tai rehtori alle kolmen kuukauden pituiset erottamiset.

### 12.4 Onnettomuus tai tapaturma asuntolassa

Ensimmäisenä onnettomuuspaikalle saapunut arvioi, mitä on tapahtunut ja minkälaista apua tarvitaan. Sen jälkeen ryhdytään nopeasti tarvittaviin toimiin. Tarvittaessa soimitaan hätänumeroon 112 ja tehdään hätäilmoitus. Hätäilmoituksessa kerrotaan, mitä on tapahtunut, missä paikassa ja osoitteessa ja vastataan esitettyihin kysymyksiin. Puhelua ei saa katkaista ennen kuin siihen annetaan lupa. Järjestetään opastus onnettomuuspaikalle. Ilmoitetaan asuntolaohjaajalle, joka informoi rehtoria ja mahdollisesti muita avun saannista ja saaduista ohjeista.

Tapauksesta järjestetään tiedotustilaisuus opiskelijoille ja henkilökunnalle. Varataan myös mahdollisuus keskusteluun tapahtuneesta. Opiskelijoita ja henkilökuntaa tulee seurata, ja turvata mahdollisuus asian läpikäymiseen myöhemminkin. Myös niin kutsutut läheltä piti -tilanteet voivat aiheuttaa joissakin varsin voimakkaita reaktioita. Kriisiryhmän ja asuntolan väen tulee käydä onnettomuustilanne läpi jälkikäteen ja miettiä, olisiko vastaisuudessa samanlaiset onnettomuudet mahdollisuus estää omalla toiminnallamme.

### 12.5 Tulipalo asuntolassa

Tulipalon sattuessa tilanteen vakavuus arvioidaan ja toimitaan sen mukaisesti. Mahdollisuuksien mukaan tulipalon yritetään alkusammuttaa ja soimitaan yleiseen hätänumeroon 112. Lisäksi paikalle soimitaan asuntolaohjaaja. Jos tuli on päässyt leviämään, rakennuksesta on poistuttava välittömästi yhteiselle kokoontumispaikalle.

Jos rakennus joudutaan tyhjentämään, asuntolan väki ohjataan yhteiselle kokoontumispaikalle, joka on

Inarissa, Jeera: etupihan parkkipaikka  
Toivoniemessä: lipputankojen läheisyys

Paikalle pyritään järjestämään tarpeellisia varusteita (esimerkiksi lämpimiä huopia talvella) ja kaikille järjestetään yösija. Mahdollisimman pian järjestetään tiedotustilaisuus tapahtumien kulusta kaikille opiskelijoille ja henkilökunnan jäsenille. Asuntolan väelle järjestetään psykologinen jälkipuintilaisuus.

## 12.6 Pommiuhka asuntolassa

Pommiuhasta ilmoitetaan välittömästi poliisille ja asuntolaohjaajalle. Asuntolasta poistutaan välittömästi yhteiselle kokoontumispaikalle. Toimitaan poliisin antamien ohjeiden mukaan. Pommiuhkauksiin on aina suhtauduttava vakavasti, vaikka ne joskus osoittautuvatkin aiheettomaksi.

## 12.7 Auttajien tuen tarve

Asuntolassa tapahtuneen kriisin jälkeen on syytä kiinnittää erityishuomiota myös niihin asukkaisiin, jotka ovat olleet tilanteessa auttajan roolissa. Heille järjestetään oma psykologinen jälkipuintilaisuus. Asuntolaohjaajan tulee myös seurata jälkikäteen mahdollisia esiin tulevia reaktioita ja toimia niiden vaatimalla tavalla tilanteen mukaan.

## 12.8 Asukkaan huoneeseen linnoittautuminen

Jos asuntolan asukas linnoittautuu omaan huoneeseensa, eikä suostu olemaan missään yhteydessä muihin asuntolan asukkaisiin yrityksistä huolimatta, on otettava yhteys asuntolaohjaajaan. Asuntolaohjaaja juttelee asukkaan kanssa ja seuraa tilanteen kehittymistä. Asuntolaohjaaja pyrkii kartoittamaan mahdolliset uhkatekijät kuten itsemurhavaaran, ja toimii tilanteen vaatimalla tavalla.

## 12.9 Tiedottaminen asuntolan kriisitilanteessa

Asuntolaa kohdanneesta kriisistä tiedotetaan ensimmäisenä rehtoria ja asuntolaohjaajaa. Rehtori päättää asian tiedottamisesta oppilaitoksen sisällä ja on yhteydessä tiedotusvälineisiin, jos kyseessä on mediaa kiinnostava asia. Asuntolaohjaaja yhdessä rehtorin kanssa kertoo muulle asuntolan väelle tapahtuneesta. Tosiasiat kerrotaan asiallisesti, mutta myötäeläen. Mahdolliset sokkireaktiot otetaan huomioon ja sisällytetään ilmoitukseen jotain, joka hillitsee tai lieventää reaktiota.

Koulun henkilökunnalle tiedotetaan tapahtuneesta ennen opiskelijoita. Näin henkilöstö saa mahdollisuuden sulatella uutista, koota itsensä ja valmentautua kohtaamaan opiskelijoiden reaktiot. Näin kaikki saavat myös saman, yhtenäisen tiedon, jolla estetään huhujen leviäminen.

Tilannekohtaisesti harkitaan, ilmoitetaanko asiasta koko oppilaitoksen väelle. Asuntolassa tapahtuneesta onnettomuudesta ilmoittaa opiskelijan kotiin asuntolaohjaaja, mutta kuolemaan johtaneesta onnettomuudesta perheelle ilmoittaa lääkäri tai poliisi.

## 12.10 Kriisien ehkäisy ja selviytymisen tukeminen asuntolassa

Kriisitilanteita ei koskaan pystytä kokonaan ehkäisemään. Edellä annetut vihjeet vaikeiden elämäntilanteiden tunnistamiseen toimivat myös asuntolan kyseessä ollessa. Asuntolan osalta tärkeä kriisiin valmistautumistilanne on jokasyksyinen palo- ja pelastusharjoitus, jonka järjestelyistä vastaa asuntolaohjaaja.

## 13 Toimenpiteet kriisivalmiuden ylläpitämiseksi

Kriisisuunnitelmaa yhteystietoineen päivitetään tarpeen mukaan joka vuosi. Siitä vastaa kriisiryhmän nimeämä henkilö. Kriisisuunnitelma on kaikkien luettavissa oppilaitoksen netti-sivuilla, [www.sogsakk.fi](http://www.sogsakk.fi). Lisäksi suunnitelma löytyy yleisiltä ilmoitustauluilta. Kriisiryhmä kokoontuu joka lukuvuosi vähintään kerran, ja koko koululle järjestetään harjoituksia/luentoja kriisiryhmän tekemän suunnitelman mukaan.

## 14 Kriisin jälkihoidon menetelmiä

### 14.1 Defusing eli purkukokous

Defusing on asian purkamista, vaarattomaksi tekemistä ja tilanteen aiheuttamien haittojen lievittämistä. Defusing on ryhmäprosessi, jossa asianosaiset/auttajat itse purkavat kokemuksiaan psyykkisesti kuormittavasta (työ)tilanteesta. Auttajat auttavat itseään ja toisiaan (stressinhallinta). Kriisiryhmä voi toimia tukena.

#### Tarkoitus

- nopea posttraumaattisten reaktioiden purku
- kokemusten ja mielikuvien normalisointi sekä rauhoittuminen ja paluu työrutiineihin
- sosiaalisen verkoston vahvistaminen (samankaltaiset kokemukset, tuki, ei eristäydytä)
- debriefing -tarpeen arviointi

#### Istunnon vaiheet

- johdanto (lyhyt): tarkoitus
- läpikäynti: faktat, ajatukset ja tunteet tapahtuneeseen liittyen
- informaatio: yhteenveto, normalisointi, hallinto, jatko

#### Istunnon periaatteita

- Istunto pidetään nopeasti järkyttävän tilanteen jälkeen.
- Istunto kestää 20 - 45 min.
- Vetäjä/koollekutsuja on esimies tai valitaan ryhmän keskuudesta.
- Keskustellaan, rohkaistaan puhumaan, kaikille mahdollisuus puhua.
- Ei sovelleta hierarkiaa.
- Muistetaan luottamuksellisuus.
- Kartoitetaan lisäävun tarve.
- Eri auttajaryhmille voidaan pitää oma purkutilanne.

Eroaa debriefing -menetelmästä seuraavasti:

- Defusing ei vaadi debriefing -henkilöstöä eli ulkopuolisia asiantuntijoita.
- Defusing on tarkoitettu yhdessä työskenteleville ammattiryhmille.
- Defusing on lyhytkestoinen.
- Defusing ei noudata debriefingiin verrattavaa rakennetta.

#### 14.2 Debriefing eli jälkipuinti

Debriefing on koulutettujen henkilöiden (2 - 3) ohjaama ja rakenteeltaan ohjattu ryhmäkokous, jossa pyritään purkamaan tapahtumat psyykkisesti rasittavissa, traumoja aiheuttavissa tilanteissa. Se auttaa käsittelemään suuronnettomuuden, katastrofin, äkillisen kuoleman tms. aiheuttamia reaktioita.

Debriefing -istunto järjestetään tarvittaessa.

Tavoitteena on helpottaa tapahtuman jälkeistä ahdistusta ja ennaltaehkäistä myöhempiä stressireaktioita. Samalla pyritään voittamaan tapahtuneen torjuminen ja tukea normaalin surutyön käynnistymistä. Istunto helpottaa ryhmän keskinäisen sosiaalisen tuen käynnistymistä.

Debriefing -istunnon periaatteita

- Istuntoa johtaa ammattilainen.
- Istunto on luottamuksellinen.
- Istuntoon osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen.
- Istuntoon osallistujat ovat yhdenvertaisia.
- Istunnossa jokainen puhuu vain omasta puolestaan.
- Kyse on jokaisen läsnäolijan auttamisesta.
- Kyse ei ole kritiikkipalaverista eikä vastuiden selvittelystä.

Istunnoissa on tavoitteena saada osalliset kantamaan yhdessä traumaattisen tilanteen vaikutukset sekä tukea toinen toisiaan.

Istunnon kulku

- Kestää yleensä 2 - 3 tuntia.
- Aloituksessa kerrotaan säännöt; tarkoitus on olla koko istuntoaika yhdessä.
- Aluksi kerrotaan faktat eli mitä on tapahtunut.
- Istunnossa käsitellään vaiheittain tapahtumaan liittyviä aistimuksia, kokemuksia, reaktioita, ajatuksia ja tuntemuksia.
- Istunnon lopussa tarkastellaan kokemusten yhtäläisyyttä ja normaalisuutta, hahmotellaan mitä on edessä (arkeen palaaminen), vaihdetaan yhteystiedot sekä sovitaan mahdollisista jatkotoimista (esim. seurantakokous, hoitoon ohjaus).

#### 15 Seuranta ja arviointi

Kriisitilanteiden seuranta on asia, joka helposti unohtuu. Tukitoimet ajoittuvat yleensä muutamaa ensimmäiseen viikkoon tai kuukauteen tapahtuman jälkeen, sitten asia unohdetaan – ajatellaan sen olevan kunnossa. On kuitenkin muistettava, että kriisin vaikutukset voivat jatkua pitkään ja yk-

silöiden toipumisen välillä on suuria vaihteluja. Joku opiskelijoista saattaa oirehtia vielä vuoden kulluttua tapahtuneesta. Tapahtuman muistopäivä voi esim. laukaista kriisireaktioita. Näihinkin tilanteisiin olisi hyvä varautua. Jos opiskelija on kuollut ja opettajat vaihtuvat, on joskus tärkeää informoida asiasta uusia opettajia/henkilökuntaa.

Kriisitilanteen jälkeen kriisiryhmän/opettajien olisi tärkeää arvioida kriisitoimintamallin toimivuutta ja tehdä siihen tarvittavat muutokset. Toimintamallia on muutenkin syytä tarkistaa säännöllisin väliajoin.

Hyödyllisiä nettiosoitteita:

[www.traumaterapiakeskus.com](http://www.traumaterapiakeskus.com) Traumaterapiakeskus

[www.mielenterveysseura.fi](http://www.mielenterveysseura.fi) Mielenterveysseura

[www.tukinet.net](http://www.tukinet.net) Kriisikeskus netissä

<http://www.apua.info/> Tukea jaksamiseen

*Kriisisuunnitelman viimeksi päivittänyt (kuka, milloin): Tea Niemelä 29.3.2019*

*Hyväksytty johtokunnassa 30.4.2018*